

Motion till riksdagen 2020/21:4000

av **Sofia Nilsson m.fl. (C)**

med anledning av prop. 2020/21:163 Förebyggande av våld i nära relationer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialnämnden ska ha i uppgift att verka för att även den som riskerar att utsätta närstående för våld eller andra för övergrepp ska ändra sitt beteende och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda proaktiva åtgärder för att avhålla personer med riskfaktorer från att utveckla ett våldsamt beteende och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att officiell nationell statistik bör samlas in när det gäller våld och andra övergrepp mot närstående och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Bara de senaste tre veckorna har fem kvinnor mördats av en man som de har eller har haft en relation med – mitt på öppen gata eller i ett rum med den nyfödda bebisen. Dessvärre är detta inte unikt, utan våld i nära relation är ett allvarligt och omfattande samhällsproblem. Våldet finns inom alla delar av befolkningen, inom alla samhällsklasser, alla åldrar och i olika typer av nära relationer, men drabbar på ett helt överskuggande sätt kvinnor. Nästan 9 000 kvinnor polisanmälde våld i en nära relation bara under 2020. Mörkertalet är stort. Nu behövs krafttag som stoppar den akuta våldsspiralen och långsiktigt skyddar våldsutsatta kvinnor.

Centerpartiet har drivit på för straffskärpningar för sexual- och kvinnofridsbrott samt för hedersbrott. Centerpartiet har också drivit på för införande av samtyckeslagstiftning och för ökade resurser till rättsväsendet och till kvinnojourer runt om i landet. Vi efterlyser nu skarpare åtgärder från regeringen, åtgärder som visar att samhället tar våldet på allvar.

Regeringen har i propositionen Förebyggande av våld i nära relationer presenterat åtgärder som syftar till att förebygga våld och andra övergrepp i nära relationer. Men flertalet av förslagen handlar om åtgärder som sätts in när våldet redan är ett faktum, när våldsspiralen redan påbörjats. För att mäns våld mot kvinnor ska få ett slut måste åtgärder sättas in innan våldet utövas. Precis som Folkhälsomyndigheten skriver i sitt remissvar syftar förslagen till att förebygga upprepning av redan inträffat våld. I likhet med Folkhälsomyndigheten anser Centerpartiet att det är viktigt med primärpreventiva insatser för att förebygga våld. Vi efterlyser därför starkare och tydligare förslag för att leva upp till propositionens namn och syfte om ett förebyggande arbete mot våld i nära relationer.

I propositionen föreslår regeringen att socialnämnders uppgifter ska utökas till att verka för att ”den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende”. Det är bra, men det finns även behov av att rikta sig till våldsutövare som inte dömts för våld. Enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:4) bör socialtjänsten kunna erbjuda sådana insatser. Centerpartiet anser därför att förslaget i propositionen inte är tillräckligt. Vi vill att de som riskerar att utsätta närstående för våld även ska omfattas av tillägget, för att våldet ska kunna förebyggas i allt större utsträckning. Tidigare upplevelser av våld – både eget utövande av våld och att ha varit utsatt för våld – låg självkänsla, bristande skolgång och psykiatrisk problematik/psykisk ohälsa är riskfaktorer för att utöva dödligt våld i nära relation. Riskfaktorerna säger oss att det från samhällets sida går att både se varningssignaler och vidta proaktiva åtgärder för att förhindra dödligt våld. Det är också viktigt att sprida kunskapen om de riskfaktorer som ligger bakom våldsutövning i nära relation. Verksamma och väl utarbetade proaktiva åtgärder har ett stort värde både för att förhindra lidande och sett till samhällskostnader. Centerpartiet anser att en utredning bör tillsättas för att närmre klarlägga samhällets möjligheter att sätta in proaktiva åtgärder i de fall det föreligger riskfaktorer för att utveckla ett våldsamt beteende.

Regeringen anför i propositionen att förslag om sekretessbrytande bestämmelser ska införas som gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att lämna ut uppgift till Polismyndigheten som rör en enskild eller en närstående till den enskilde om det finns risk att den enskilde kan utsätta närstående för brott (3, 4 eller 6 kap. brottsbalken) som kan ge minst ett års fängelse. Förslaget innebär i praktiken att exempelvis grov kvinnofridskränkning inte utgör grund för dessa sekretessbrytande bestämmelser, eftersom det har en straffmätning på lägre än ett års fängelse. Centerpartiet vill att minimistraffet för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning höjs från nio till tolv månaders fängelse och att maxstraffet höjs från sex till tio års fängelse. Ändringen av straffsatserna ska ske skyndsamt eftersom det är angeläget att de grävsta fridskränkningensbrotten har samma straffsats som synnerligen grov misshandel. Ändringen är viktig för att säkerställa att även de grävsta fridskränkningensbrotten åtalas som just fridskränkningensbrott och inte som synnerligen grov misshandel. Att brotten benämns vid sitt rätta namn är viktigt både med tanke på brottsstatistiken och för att klargöra att våld i nära relation har ett lika högt straffvärde som annan våldsbrottslighet.

I Sverige är frågan om våld i ungas nära relationer eftersatt ur forskningshänseende, vilket måste åtgärdas, inte minst eftersom det i dag finns flera signaler som tyder på att våld i nära relation mellan mycket unga personer ökar. Vissa ungdomsmottagningar har också slagit larm om att allt fler unga ger uttryck för problem till följd av sex med våldsinslag. Antalet sexuella ofredanden mot unga kvinnor har också ökat på ett mycket oroande sätt. Centerpartiet vill att kunskapen kring våld och tvång i ungas nära relationer

ökar och en eventuell negativ utveckling motverkas. Vi anser även att det är viktigt att officiell nationell statistik samlas in när det gäller våld och andra övergrepp mot närstående. Det saknas i dag. Det är också avgörande att kommunerna själva har elektronisk åtkomst till de egna uppgifter som lämnas till Socialstyrelsen för statistik, så att förutsättningarna stärks för socialtjänsten att bedriva verksamheter i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Forskning visar att även äldre kvinnor är särskilt utsatta för våld i nära relation. Vissa studier tyder på att så mycket som 16 procent av kvinnorna utsatts för någon form av våld efter att de fyllt 65 år. Detta är mycket allvarligt eftersom det rör sig om en känslig målgrupp. Medvetenheten om denna situation måste generellt sett öka i samhället och särskilt hos de brottsutredande myndigheterna och hos myndigheter och huvudmän som har mycket kontakt med äldre.

En kultur som stöder aggression och våld, sexistiskt språkbruk, sexuella trakasserier och objektifiering ökar acceptansen för sexualbrott och våld. Det förebyggande arbetet måste börja tidigt. Det handlar både om att personal inom förskola och skola genom utbildningsinsatser ska ges kompetens att hantera frågor kopplade till normer och värderingar och kön och om att yrkesverksamma lärare ska ges kontinuerlig kompetensutveckling i sex och samlevnad. Där behöver även samtal om våld i nära relation ingå. Inom ramen för januariöverenskommelsen har sex- och samlevnadsundervisningen förstärkts och ämnet ingår numera som obligatorisk del i lärarutbildningen.

Det finns mycket som tyder på att det går att göra långt mycket mer än vad som görs i dag och att arbetet för att motverka våld i nära relation inte är tillräckligt effektivt. Samtidigt som antalet anmälda relationsbrott ökat har andelen brott som klaras upp minskat. En interngranskning av Polis- och Åklagarmyndigheterna rörande brott i nära relation, som publicerades under 2019, visade på behov av ett bättre utarbetat metodstöd, it-mallar, tillämpning av ”bästa arbetsätt” och enhetliga rutiner för att bättre motverka våld i nära relation som brottslighet. Interngranskningen visade också att trots att det rör sig om allvarlig brottslighet ledde få utredningar om brott i nära relation till åtal. Åklagarnas bevisvärdering i ärendena framstod också som alltför försiktig. Vidare användes tvångsmedel i förhållandevis låg utsträckning och under kort tid. Låg andel av sexualbrotten lottades in till åklagare via jour. Låg andel av de inledande förhören filmades och få brottsplatser dokumenterades med foto och film. Skador, eller frånvaron av skador på den misstänkte, dokumenterades också sällan. Alla dessa brister måste åtgärdas. Brott i nära relation är allvarlig och grov brottslighet och ska hanteras av de brottsutredande myndigheterna på samma sätt, med samma prioritet, resurser och noggrannhet, som annan grov och allvarlig brottslighet. Uppklaringsprocenten av dessa brott måste öka. Fler fällande domar kräver att fler ärenden drivs till åtal. Givetvis ska hanteringen och uppkvaringen av brott i nära relation inte heller skilja sig åt beroende på var i landet brottet äger rum. Nollvisionen för våld och förtryck i nära relationer, samt för sexualiserat våld, ska gälla i hela landet. Den specialistkompetens som utredningen av våld i nära relation och sexualbrott kräver måste därför finnas i hela landet. Centerpartiet vill därför att det i varje polisregion ska finnas utredare specialiserade på våld i nära relation, sexualbrott och sexköp/trafficking. Vidare vill vi att det alltid finns tillgång till jouråklagare med specialistkunskap rörande samma typer av brott.

Att berätta om våld i nära relation eller sexualbrott är ofta starkt förknippat med skam och oro för hur andra ska reagera. Ett bra bemötande av polis, socialtjänst eller vårdpersonal är därför av avgörande betydelse för att den som utsatts ska orka anmäla ett brott och hålla kvar vid brottspåståendet. Ett bra bemötande har i många fall också en

viktig funktion som en ögonöppnare för de brottsoffer som lever i en destruktiv relation och kan också vara avgörande för deras beslut att lämna relationen. Att utredande polis eller vårdpersonal gör en noggrann och korrekt utredning och dokumentation av skador har också stor betydelse för en eventuell rättslig process. Ändå fortsätter många brottsoffer att beskriva ett dåligt bemötande av polis och andra myndighetspersoner. Det är oacceptabelt. Det förekommer också att utredaren inte ens förhör den misstänkta gärningspersonen samtidigt som brottsoffret för våld i nära relation eller sexualbrott förhörs ingående vid upprepade tillfällen. Det kan från brottsoffrets sida upplevas som mycket smärtsamt att upprepade gånger behöva gå igenom och återuppleva traumatiska och integritetskränkande händelser. Att upprepade gånger behöva göra detta samtidigt som den misstänkta gärningsmannen inte förhörs kan också skapa förvirring och väcka tvivel om hur rättssamhället ser på uppgifterna. Brottsoffer måste bli bemötta på ett korrekt sätt, med tydlig information, empati och förståelse. De som i sin yrkesroll kommer i kontakt med offer för våld i nära relation måste ha kunskaper om den normaliseringsprocess som är en del av våld i nära relation samt om den bakomliggande problematiken som gör att den våldsutsatte ibland väljer att ta tillbaka sin anklagelse. Relationsbrottsärenden är svåra att utreda och ställer sådana krav att brotten kan klassificeras som ett särskilt kompetensområde.

SVT:s dokumentär Våldtäktens spår, som visades under våren 2020, avslöjade att polisens hantering av de spår som säkrats vid misstänkta sexuella övergrepp har varit bristfällig. Granskningen visade att bara vart tredje anmält övergrepp spårsäkrades och i de fall en spårsäkringssats användes skickades denna bara på analys i 40 procent av fallen. Avslöjandet kan inte beskrivas som någonting annat än en katastrof. De personer som utsatts för våld eller sexuella övergrepp kan i många fall ha särskilt svårt att tolerera vissa medicinska undersökningar. När ett brottsoffer ändå utstår den ingående undersökning som en spårsäkring innebär, i hopp om fällande dom för förövaren och egen upprättelse, så ska denna utlämnande ansträngning mötas med största respekt. Regeringen måste därför säkerställa att riktlinjerna för hur spårsäkringssatserna ska hanteras implementeras och följs i hela landet.

Många våldsutsatta söker vård i nära anslutning till utövat våld. Det är också klarlagt att många av de personer som sedermera mördas av närstående före mordet har varit i kontakt med polisen, socialtjänsten eller vården. Ibland har kontakten innefattat mycket tydliga och konkreta frågor som brottsanmälan eller annan insats mot våldet. Att så många av de som utsatts för dödligt våld i nära relation har varit i kontakt med myndigheterna före mordet ger en tydlig fingervisning om att de inte har fått den hjälp som de har behövt. Centerpartiet vill därför tillsätta en utredning som tittar närmare på varför dessa hjälpsökande och sedermera våldsdödade har fallit genom samhällets skyddsnet trots kontakt med myndigheter och vården.

Samhället måste också på ett självklart sätt trygga de personer som riskerar att fara illa av en våldsverkare. För att de som polisanmäler våld i nära relation ska kunna känna sig trygga vill Centerpartiet att den som är utsatt och gör en anmälan ska få brottsofferstöd inom ett dygn från polisanmälan. Centerpartiet vill också att elektronisk fotboja ska kunna användas vid fler fall av kontaktförbud. När en person döms för våld i nära relation måste samhället också vara berett att slå vakt om den våldsutsatte. Centerpartiet vill därför utreda förutsättningarna för att ett automatiskt kontaktförbud, eller ett utökat kontaktförbud, ska gälla i förhållande till våldsoffret vid fällande dom för brott i nära relation.

Våld i nära relation handlar i huvudsak om makt, kontroll och dominans och om att bryta ned och allvarligt skada någons självkänsla. Det destruktiva mönstret börjar sällan med fysiskt våld utan snarare med kontrollerande beteende och psykisk misshandel. Den som utsätts får en kraftigt försämrad självbild och självkänsla, isoleras alltmer, kontrolleras i ökad grad och hindras i sin livsföring. Det kan handla om att partnern kontrollerar att man går direkt hem efter jobbet, att hindras från att gå på viktiga möten eller läkarbesök, tvingas tåla att ens telefon går igenom, att partnern tar kontroll över ens inkomst, att man begränsas i sina sociala relationer samt ett ständigt återkommande budskap om att man är dålig och värdelös. Våldet normaliseras vartefter både för utövaren och för den som utsätts. Detta kallas för normaliseringsprocessen och är ett särskilt utmärkande kännetecken för våld i nära relation. Gränserna förskjuts således gradvis för vad som kan anses vara normalt och acceptabelt både för våldsoffret och för förövaren. Det kontrollerande beteendet blir därmed starten på ett allt allvarligare makt-, kontroll- och våldsmönster. Ofta upplever också våldsoffret det kontrollerande och psykiska våldet som värre, i betydelsen mer nedbrytande, än det fysiska våldet. Centerpartiet vill därför kriminalisera kontrollerande beteende.

En särskild form av våld i nära relation är det kollektivt legitimerade våld som följer vid hedersbrott och hederskultur. Ett stort antal personer i Sverige, många unga, både kvinnor och män, lever i dag som hedersutsatta. Stödet för denna grupp har tidigare på många sätt varit otillräckligt och det är därför glädjande att regeringen, Centerpartiet och Liberalerna, inom ramen för januariavtalet, har drivit igenom ett antal viktiga lagändringar och flera nya lagar för att motverka olika former av hedersbrott och hedersförtryck. Många unga tjejer och killar utsätts för hedersförtryck, vilket i många fall blir synbart i skolan. Det kan bl.a. handla om att elever förbjuds att delta på vissa lektioner eller obligatoriska moment. Centerpartiet vill att handlingsplaner mot hedersförtryck ska finnas i grund- och gymnasieskolor. Det behövs även en förbättrad samverkan mellan myndigheter i arbetet med att förebygga och upptäcka hedersproblematik.

När en person kommer till Sverige från ett tredje land för att leva med en partner som man inte tidigare haft en relation med tillämpas s.k. uppskjuten invandringsprövning. Huvudregeln är, i likhet med andra tillståndsgrunder, att ett sådant uppehållstillstånd är tillfälligt och att uppehållstillståndet kan förlängas i det fall förhållandet består. Detta skapar en beroendesituation som kan göra det svårt att lämna relationen även om man blir utsatt för våld och kränkande behandling. I de fall man blivit utsatt finns därför en ventil som gör det möjligt att få förlängt uppehållstillstånd ändå, trots att förhållandet upphört. Det är bra. Centerpartiet anser dock att man bör se över om lagen är ändamålsenlig och ger dessa utsatta personer tillräckligt skydd.

I januari 2018 lämnade utredningen Ett fönster av möjligheter (SOU 2017:112) förslag om att insatsen skyddat boende bör lagregleras som en placeringsform för våldsutsatta vuxna och medföljande barn samt definieras och omfattas av särskilda kvalitetskrav och tillståndsplikt. Betänkandet remitterades, men regeringen har efter det inte återkommit med någon proposition. Centerpartiet har, tillsammans med andra partier, understrukit behovet av att regeringen skyndsamt lägger fram lagförslag på området. För att säkerställa insatsen skyddat boende och att insatsen inte ska vara avhängig var i landet den våldsdraubade bor eller vilken verksamhet som bistår med insatsen är det angeläget att lagreglera, definiera och kvalitetssäkra insatsen skyddat boende. I arbetet med att kvalitetssäkra vill även Centerpartiet införa tillståndsplikt för skyddat boende.

När modet finns att äntligen lämna en destruktiv relation måste samhället stå redo. Att snabbt få tillgång till ett tryggt boende är en viktig del i att bygga upp sitt liv efter

att ha lämnat sin förövare. Centerpartiet vill därför tillsätta en utredning för att ge en myndighet (t.ex. Boverket) i uppdrag att tillsätta en samordnare i syfte att se över förutsättningarna att tillskapa en nationell bostadskö för människor som utsatts för våld så att dessa snabbt kan ges förtur till bostäder. Köen kan antingen upprättas genom avtal/samarbete med marknadens aktörer (kommuner, allmännyttan, privata fastighetsägare m.fl.) eller genom ett mer tydligt statligt ansvarstagande.

Om en förälder dödar den andra föräldern övergår i dag vårdnaden om gemensamma barn per automatik till den förälder som alltjämt lever och som bragt den andra föräldern om livet. Detta är helt oacceptabelt. Centerpartiet vill ändra detta så att den förälder som dödar den andra föräldern automatiskt förlorar vårdnaden om barnen.

Centerpartiet vill också att kön införs som en hatbrottsgrund. Straffskärpningsgrunden kan komma i fråga för alla former av brott, såväl våldsbrott som förtalsbrott där brottsoffrets kön utgör motiv till brottet. Det är rimligt att kön, i likhet med exempelvis könsöverskridande identitet och sexuell läggning, kan utgöra grund för hatbrott. Införandet av kön som straffskärpningsgrund har också betydelse för att komma till rätta med det sexistiska näthat som begränsar kvinnors livsrum.

Sofia Nilsson (C)

Anders W Jonsson (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Johan Hedin (C)

Annika Qarlstson (C)